

© Lise Boissinot - CRDP d'Aquitaine

1. Objectius

2. Dessenh

3. Dialòg

4. Tèxtes

5. Documents iconografics

6. Documents complementaris

Amb los espòrts e los jòcs, dintram dins la cultura e lo far. L'educacion a la ciutadanetat, « viure amassa » es un dels objectius de tot ensenhament e nombroses son los tèxtes que permetràn dins l'unitat de ne parlar, emai se dubriguèsse la leiçon sus una marrida mossegada. De l'acarament als espòrts collectius, en passant pel jòc amb las bèstias, tèxtes e ilustracions evòcan d'activitats nombrosas ; saique, en foncion de la realitat de l'endrech, lo material presentat aquí se podrà modular.

1. Los objectius

• Fonetica

La prononciacion de *-nh*, e *-lh*.

• Gramatica

Lo participi present e lo gerondui, los possessius, dire lo futur pròche. Serà abordada la sufixacion dels noms.

• Foncions lengatgièras

Dire l'espòrt, amb jòia e dolor, l'acarament mas tanben los ligams entre los jogaires.

• Lexic

Los espòrts (en s'apiejant primièr sul lexic particular del rugbi per començar), lo temps que fa, los sentiments.

• Cultura

Los espòrts tradicionals (lo rugbi, lo tambornet, las ajustas, la bovina, la petanca, las quilhas...) son d'elements comuns a una populacion. Mostrar que son pas folclorizats, que son, al contra, d'elements culturals plan vius.

2. Dessenh

Introduccion generala. § 3.2

Lo professor introduirà lo lexic comun de l'espòrt (*equipa, jogaires, arbitre, estadi, public...*), e particular, del rugbi ; emplegarà los elements gramaticals de la *travèrsa* (*en + gerondui / infinitiu*).

• Lo primièr plan

Qui son los personatges al primièr plan ? Arnaud et Guilhèm. Quin temps fa ? Plòu. A quin moment se situa la scèna ? A la fin de la partida. Cossí sortisson del terren Arnaud e Guilhèm ? En rolegant. Dins quin estat son ?

L'aurelha d'Arnaud es roja. Un macat, l'autre moquet, los dos desfaches. *Ont van ara ?* Dins lo vestiari. *Que se passarà aprèp la partida ?* Lo tresen mièg temps que farà doblidar lo fracàs.

• Lo segond plan

Cossí se reconeis l'arbitre ? La pauma jol braç e lo fiulet a la man. *Que pòrta lo jogaire de Montferrand sus la tèsta ? Perqué ?* Un casco, per se protegir las aurelhas : metre en relacion amb lo gèst d'Arnaud.

• Lo tresen plan

Dos jogaires discutisson, se sarran la man ; *son per escambiar los malhòts* ? Adversaris puslèu qu'enemics !

• Lo quatren / lo rèire plan

Lo public present : *cossí son vestits los suportaires* ? De las colors de sas equipas. *Cossí manifèstan lor jòia* ? Pican de las mans, fan bolegar de bandièras, cridan, cantan. D'unes discutisson amb dos jogaires tolosans. Un tresen jogaire tolosan se dirigís cap a eles plan planet.

Lo public absent : *a qui s'adreïça la publicitat* ? A totes los que son davant la television, los esportius vertadièrs del dissabte de ser !

Un messatge militant al mitan del public : *la finala al país* ! Vaquí una revendicacion de totes los que se sentisson depossedit de la finala del campionat dempuèi que se debana sul terren de l'Estadi de França, plan luènh de las regions rugbisticas e del mond que van cada setmana suportar son equipa.

3. Dialòg

[Introduccion generala. Anèx 1](#)

• Primèra escota

Ont se debana l'accion ?
A qué jògan Arnaud e Guilhèm ?
Apartenon a quina equipa ?
Quin temps fa ?
Cossí s'acaba la partida ?

• Segonda escota

Primèra partida del dialòg :
Arnaud es en colèra ! Que crida ?
Cossí l'arbitre interpèla los dos jogaires ? (Velhar a la reutilizacion de *en fiulant*).
Que lor ditz alara l'arbitre ?
Que respond l'adversari d'Arnaud ?

Cossí respond Arnaud ? (Velhar a l'utilizacion de *en romegar* ; far comparar amb *en fiulant*)

Segonda partida del dialòg :

Perqué es moquet Guilhèm ?
 Arnaud es macat.
Que li fa mal ?
 Arnaud sorritz pasmens. *Perqué ?*

• Lecturas pels escolans

Lecturas pels escolans qu'interprètan los diferents personatges del dialòg. Cambiar los ròtles.

• Far reconstituir

Far reconstituir, collectivament / individualament, globalament lo dialòg, puèi ne dire qualques frases libre plegat.

4. Los tèxtes

[Introduccion generala. Anèx 2](#)

1 **Primiera leiçon d'escrima, p. 81**

Primiera leiçon d'escrima es un tèxt tirat del roman de capa e d'espasa *Dau vent dins las plumas* que se passa al sègle XVII entre Peirigòrd (del costat de Brantòsme) e Bordeu.

La Nani es una femna vièlha, amiga e confidenta de Barnabeu (Joan-Francesc Barnabeu Segur de Malacomba), que lo gariguèt de sa nafradura a l'espata facha al cors d'una algarda dins una aubèrga. Ela lo seguís dins sas aventuras.

Lemosin

Aquel tèxt, per un nivèl 1 se pòt copar, en s'arrestar a çò que *ieu crese*. Amb d'escolans de bon nivèl se pòt veire en entièr. Se tornarà activar l'imperatiu dels vèrbs en *-ar* en supausar los òrdres que pòt donar Mestre Angelo (*aproimar, recuolar, avançar, donar, balhar, tirar, sarrar la poncha, se botar en garda eca.*).

Serà aisit de far tornar emplegar los possessius : *sa lenga, son espata, sa peitrina, sas chambas, son adversari, son bufe, sa pòcha, son perponh, son espaja, son mèstre, son espaja...* en parlar de Barnabeu.

2 La targa dau Martegue, p. 81 *Provençau*

Cançon tradicionala recullhida per Damase Arbaud, folclorista provençal de la fin del sègle XIX. Cant per s'encoratjar a jogar a la targa. Rampèla la règla del jòc : montar sus la *tinteina*, se téner drech e far tombar l'adversari amb la lança, tot en se protegissent del pavés. Far veire lo gèst amb las fòtos de las paginas 80 e 81 del libre de l'escolan.

Oposicion risolièra entre los valents targaires, que crentran pas de tombar dins l'aiga, de *sotar* e mai se banhen lo vestit mirgalhat, e los *aterraires*, o los *amolaires* !

Los ajustaires sabon plan que la victòria dubrirà lo còr de las filhas mentre que lo cabús las farà rire. I a quicòm de cavalieresc dins las ajustas : es per *plaire ai filhetas* que vòlon ganhar, levar lo pavés d'onor.

Lo *bòn rei René* es René d'Anjou (1434-1480), duc de Bar e de Lorrena, rei de Napòli e de Sicília, darrièr comte de Provença avant l'anexion al reiaume de França.

Per un pauc de cultura e de geografia : *ont se practican las targas / ajustas* ? Dins los pòrts que s'i fa tanben la pesca, Martegue, lo Grau-dau-rei, Frontinhan, Seta, Mèsa, Agde (Bocas-de-Ròse, Gard, Eraut).

Lengadocian

1 Rasetaire camarguenc, p. 82

Vaquí un article de premsa plan interessant. A l'encòp raconte d'una capitada vertadièra e brave messatge ciutadan d'una integracion per l'espòrt. *Podètz citar d'autres exemples famoses* ?

Lo questionament portarà sus l'origina del tèxt. Un article del quotidian *Le Midi libre*.

Per far veire çò qu'es un rasetaire, veire la fotografia e lo tablèu de Claude Viallat p. 82 del libre de l'escolan. Serà interessant de far ressortir l'origina del rasetaire, sa formacion.

Una part del tèxt es al passat ; lo professor o sinharà, podrà donar la revirada dels vèrbs. Se podrà explèitar la preséncia de gerondius.

2 Crocar la cocarda, p. 82

Un tèxt de Claude Viallat (veire mai luènh Documents iconografics de la pagina 82), revirat per P. Sauzet, que s'interessa, ara, al gèst del rasetaire e doblida pas lo ròtle del public que lo pòrta. La descripcion del buòu nos remembra qu'es el lo personatge màger d'aquestas segondas fòra temps. Pas util d'insistir sul vocabulari tecnic del raset de l'arena, mas lo cal donar (talanquera, per ex.) e explicar de que s'agís de far per lo rasetaire...

Lengadocian

2 L'estrambòrd, p. 83 *Lengadocian*

Se l'element mai important d'una partida de tambornet es lo bruch de la pauma que ven bombar sus la pèl de cabra, caldriá pas doblidar lo ròtle grandàs de la galariá.

Es l'escrivan Max Roqueta, fundador de la Federacion de tambornet de Lengadòc, que reviuèt la practica del tambornet en Lengadòc-Bas. Ara es un espòrt fòrça practicat. Ne sap parlar d'un biais fòrça tecnic, coma dins aquesta novèla de *Membranças de la vida ordinària*. Sap tanben evocar la beutat dels gèstes e dels còsses, lo plaser de la fèsta, l'èime partisan, la passion de cada grop, vilatge o país, per un campion, las paraulas que vòlan...

D'explèitar : lo lexic dels sentiments del public.

1 Lei bòchas, p. 83 *Provençau*

L'ombra de las platanas de la plaça, la beguda, la sabla fina, lo pichon (lo lec) e una còla de romegaires dintran dins la composicion d'una bona petanca estereotipada ! Un tèxt risolièr mas tanben etnografic per rendre omenatge als esportius de cada jorn. Far explicar cossí se jòga a las bòchas, en emplegant de gerondius. Se pòt trabalhar en parallèl l'aficha de Dubout.

Lo mot *petanca* vendriá de l'expression *pè tancat* que designa la posicion del jogaire arrestat (contrariament a de variants, lionesa per exemple, que lo jogaire pren son lanç en corrissent).

Lisa Gròs es tanben contaira.

2 Mai vau la jòia, p. 84 *Lemosin*

Qu'es aquò suportar una equipa ? Çò segur es que se deuriá far sens escòrnas ! Lo tèxt revirat en lemosin per D. Decomps balha enveja de far d'espòrt e ramenta çò que deuriá èsser l'èime esportiu, per dire de caçar los demònis de l'agressivitat e de la violéncia... Daniel Herrero sap de qué parla, qu'es un ancian jogaire de rugbi plan conegut per sas qualitats en son temps.

Dins l'expression sul tèxt caldrà remarcar l'oposicion constanta entre la jòia e l'òdi. Los escolans seràn guidats per respondre a las questions sus aquel tèxt (p. 86) siá dins la reformulacion, o après l'explèitacion ; o pòdon far tanben un trabalh de reapropriacion a l'ostal o en classa.

Puèi se podrà far parlar suls suportaires esportius, en organizar un debat, o una presentacion de punts de vista diferents.

Qualques frases d'aquel tèx se pòràn memorizar al profièch d'estructuras especificas en relacion amb los punts de gramatica vistes dins l'unitat, amb lo lexic de l'espòrt e dels sentits positius dels suportaires. Se pòt tornar veire lo comparatiu ja rescontrat dins l'unitat 5, l'emplec dels demonstratius, e l'imperatiu en utilizar los vèrbs del tèx e en cambiar de persona.

A la fin, en exercici sus la lenga se pòt demandar de relevar los noms faches sus un vèrb, en destriant la formacion dels noms segon lor sufixacion.

Veire la seguida del tèx de Daniel Herrero dins los documents complementaris.

■ **Fotbòl-Rugbi, Malediccion, p. 84** *Gascon*

Gilabèrt Nariòo parla de rugbi amb los dos tèxtes : *Fotbòl-Rugbi* e *Malediccion*. Se pòdon legir en seguida, en far reformular a de reng (utilizar las questions de la pagina 86 del libre de l'escolan). Las istòrias son de galejadas, de bon comprene, contan las aventuras rugbisticas del Titon. Una : sa maire lo ven veire un jorn, mas... L'autra : los de sa familha lo venon veire, mas...

Far contar las istòrias, puèi far parlar los escolans de lor quita relacion a l'espòrt que practican, de las reaccions familhalas o de lors amics...

■ **Lo gladiator, novèla** *Lengadocian*

Lo tèx es long, mas plan aisit de seguir, umoristic e contat amb gaubi.

Rugbi a XIII o a XV ? Mèfi que sèm dins lo sacrat ! Seretz en dangièr se fasètz pròva d'incompeténcia o mostratz d'indiferéncia : una o l'autra seràn suspèctas.

Lo narrator se soven coma dintrèt, gaire afogat en realitat, dins l'equipa de rugbi d'Albi pels uèlhs de Cristina que

seguissiá sos fraires, eles, fòls de la pauma. Conta coma la nèu li faguèt mancar son jorn de glòria. Gelava a copar lo nas ! Alara, entraïnament fisic e condicionament psicologic, nhac e valentisa faguèron pas lo pès.

Per o far comprene, e reformular, cal plan endralhar las circumstàncias inicialas.

Questionar

Ont se passa ? Quora ? Dins quina sason ? Eca.

Mostrar los luòcs sus una mapa : Albi, Castras, Masamet, la Montanha Negra, Mas Cabardès...

Primièr temps : malastre

Perqué es recrutat dins la còla de rugbi a tretze lo narrator ?

Que li sembla d'aquesta perspectiva ? Perqué ?

Coma van a Mas Cabardès ?

Que mai li fa paur ? A qué se compara ?

Segond temps : bon astre

Que se passa amb la meteo ?

Quinas consequéncias a per lo viatge ?

Que vòlon far los acompanyators ?

Per qué o fan pas ?

Tresen temps : estrambòrd

Cossí se sent lo narrator ?

A qué mai se compara ?

Quatre temps : epilòg

Quina empacha màger interven ?

Que vòlon far los jogaires ?

Ont se retròban a la fin ?

Coma perlongament e mai evaluacion orala, se podrà demandar als escolans s'un d'entre eles a qualque aventura esportiva de contar. Un questionament de la classa en cors de raconte rendrà l'exercici mai viu.

5. Documents iconografics

[Introduccion generala. Anèx 3](#)

Paginas 80-81 : las ajustas

Sète (34), joutes sur le canal, p. 80

Qu'es lo nom de la barca ? Lo quartièr naut. *Sa color ?* Blava. L'occitan es present dins la cançon de las ajustas e tanben dins las barcas utilizat pels remaires. Una altra barca, de la Comuna de Seta tanben, se ditz *La poncha*.

Quina es sa color ? (veire p. 81 del libre de l'escolan). Los dos noms correspondon a dos barris de Seta que la rivalitat entre eles per las ajustas met d'animacion en vila !

En mai dels remaires, qui vesèm dins la barca ? Los musicaires. *Quins instruments ?* L'autbòdi e lo tambor. Aquestes instruments acompanyan totas las fasas de las ajustas amb d'aires particulars.

Sète (34), scènes de joutes, p. 81

A Seta, las ajustas se fan per la sant Loís, la fèsta de la vila, lo 25 d'agost (la vila foguèt bastida per Loís XIV en 1666). Es un espòrt tradicional que se fa al son dels autbòisses : autres còps èran opausats los joves, en barca blava, contra los maridats, en barca roja. A l'ora d'ara, lo torneig a una dimension regionala, e mai toristica. Las ajustas son totjorn viscudas amb estrambòrd per lo mond.

Ont se passa ? Parlar de la geografia portuària particulara de la vila de Seta.

Los spectators ont son ? Far descriure los vestits dels targaires, la decoracion de las barcas.

Pavois d'honneur, p. 81

Sul pavés d'onor de las ajustas se pòt legir l'inscripcion en occitan : *Que lo tenga lo qu'a pas begut*. Far revirar, comentar. Allusion probablament a l'aspècte festiu de las ajustas e a la dificultat de téner l'equilibri sus la tinteina.

Aqueste pavés servís pas, es un trofèu. Se comparam amb los pavés utilizats pendent las ajustas, òm vei que son sovent traucats per la poncha de fèrre al bot de la lança dels ajustaires. De pavés remirables se pòdon veire al musèu de las ajustas, a Seta.

Pagina 82 : la bovina

Los tèxtes e documents iconogràfics de la pagina 82 son totes relatius a la bovina : corsa de buòus, rasetaires, empegas (en francés : *empreintes au pochoir*). Element fòrt de la cultura dins la plana de Lengadòc, la bovina inspira los artistas. Se pòt trabalhar lo motiu de l'empega particularament (veire lo tèxt *Las empegas* citat en document complementari, §6).

Claude Viallat, pintor famós, membre fondator del moviment « support / surface » que laissa en 1971, expausat dins lo mond entièr, present dins fòrça musèus. Nascut dins un país de bovina (Aubais, Gard), sap melhor que degun çò que son las empegas. Son trabalh es pas sens rasiga. Es conegut per sas telas immensas dels motius regulars faches amb un estampon (coma las empegas !). Utiliza, en fach, una tecnica fòrça anciana (las paretz dels ostals del vilatge que i cresquèt o dison plan) per ne far quicòm de fòrça actual. La tecnica tradicionala utilizada per las empegas foguèt pas sens consequéncias. Conscientament o inconscientament, repren una tecnica tradicionala que met al servici de son expression artistica.

Dins l'encastre d'una leiçon suls espòrts, òm se pòt servir de las empegas sonque coma de documents que permeton de parlar de la corsa camarguesa. Mas es fòrça interessant tanben de mostrar lo ligam entre practica vilatgesa tradicionala e produccion artistica contemporanèa. Las empegas nos parlan de las vòtas vilatgesas e de la bovina, de la fauna e del biais de viure camargueses, mas tanben, fin finala, de pintura e de cultura contemporanèas.

Se lo tèxt complementari *Una corrida a Nimes* (R. Lafont) es utilizat serà l'escasença d'abordar la question de la tauromachia : jòc o combat ? Mesa a mòrt ?

Las empegas, p. 82

Qualques empegas d'Aubais (Gard). Cada empega compòrta un dessenh (lo caval), de letras (CL = classa) e de nombres (88 = annada 1988).

Podrem descobrir :

- le Sanglier, 1987. Totes los cocardièrs (los buòus de qualitat, valent a dire agressius) que coneisson la sabla dels plans an un nom, sovent en occitan. Le Sanglier moriguèt en 1933. Èra un buòu famós. Los òmes li bastiguèron, de tant qu'èra un buòu de legenda, un tombèu. (Se pòt veire sus la quatrena de cubèrta del libre de l'escolan) ;
- las banas e lo cròc, 1985. L'objectiu de la corsa camarguesa es de levar amb un cròc dos flòcs de lana e una cocarda (un tròç pichonet de teissut roge) plaçats entre las banas d'un buòu. La competicion es premiada doncas acarnassida. Agachar lo document iconografic p. 82 que mostra lo rasetaire e son cròc ;
- lo caval camargues, 1999. Popularizat per *Crin Blanc* lo roman de René Guillot, e subretot pel film d'Albert Lamorisse, Grand prètze del Festenal de Cannes, es lo simbòl d'un espaci encara salvatge e protegit : lo deltà de Camarga. (Se pòt veire sus la quatrena de cubèrta del libre de l'escolan) ;
- la crotz, 1974. La lenga occitana, e la crotz que i es associada, son fòrça presentas dins lo mond de la bovina ;
- lo trident, 1986. Es l'aisina del gardian per gardar los buòus. Se compausa d'un marge de tres mètres e d'un trident de metal a sa poncha. Aicí lo gardian, assetat sus son caval, espèra. Las empegas son, per d'unas, plan codadas ;
- lo flamenc, 1980. La resèrva del pargue regional de Camarga es son reiaume ;
- la còfa d'Arlatenca, 1989. Los grops folclorics son nombroses en Provença. La còfa, es tan codificada coma lo costume, mondialament conegut mercé al cordurièr Christian Lacroix que s'inspira del *vestit de Mirelha*. (cf. los motius p. 97) ;

– lo buòu camarguenc, 1987. Es un buòu salvatge, abarrit sonque per la corsa camarguena (veire fotografia p.92 del libre de l'escolan) ;

– la farandòla, 1998. Qual ditz fèsta, ditz dança e musica ;

– la copa del mond de fotbòl, 2000. Una empega plan curiosa. Se pòt veire un trident e la copa del mond de fotbòl ! Tot aquò mòstra plan que los joves aiman tant la corsa a la cocarda coma lo fotbòl. Son pas embarrats dins un passat perdut mas vivon la bovina coma un espòrt actual. La bovina es pas un element folcloric, representa per la joinessa un element cultural fòrt e ligant.

L'utilizacion se farà en foncion dels escolans : siá coneisson, siá coneisson pas. Dins lo primièr cas, òm lor demandarà de nommar las empegas, de ne citar d'autres. Dins lo segond, serà la descobèrta dels noms e a través eles de l'univèrs representat.

Scène de tauromachie, p. 82

Pintura sus fusta de recuperacion, de Claude Viallat. Lo rasetaire passa al buòu. Son gèst es precís. Lo buòu camarguenc es representat fidelament mas dona d'aire tanben a las scènas tauromaquicas de las frescas del palais de Cnossòs. (Creta, sègles XV-XIV abans J.-C.)

Rapelar que las vòtas en Camarga se faràn jamai sens los buòus ; que d'unes joves se marcan dins las escòlas taurinas coma d'autres fan de fotbòl, de natacion !

Doas colors son utilizadas, sonque, per aquesta òbra : lo blanc del rasetaire e lo burèl del fons. L'artista obtenguèt lo negre dels còsses e de sas ombras en rasclar la pòst, ja pintrada, trobada sus las ribas de Ròse. Se podrà questionar sus la representacion del moviment. Se podrà questionar sus d'autres practicas de jòcs amb taures o vaquetas, dins las Lanas per exemple, e comparar.

Rasetaire, p. 82

Lo document iconografic permet de melhor comprene lo tèxt *Crocar la cocarda* p.82.

Contra la talanquera roja, lo rasetaire, vestit de blanc, espèra de passar al buòu. Benlèu que bufa un pauc, que se pausa un moment. Lo cròc, dins la man, es son arma. Rapelar que lo buòu, embarrat dins lo plan, se defend e que sas banas son plan dangierosas. Après la corsa d'una quinzenada de minutas, lo buòu retròba la manada e la tranquillitat dels prats.

Tambourin, p. 83

Completa lo tèxt *L'estrambòrd* p.83

Lo tambornet. Se la pèl que cubrís lo tambornet es, ara, en matèria sintetica, los campionats son pas mens acarnassits e la musica dels còps encanta totjorn los afogets. Se pòt remarcar sus la ponhada e al centre del tambornet l'inscripcion *Lou jòc* qu'es la marca de fabrica. Dire un mot sus la grafia. La bala es fòrça dura.

Albert Dubout, affiche du film *Fanny*, p. 83

Lo film es de 1950. Demoram sul ton lèugièr del tèxt de Lisa Gros. La vida tota de Marselha s'arrèsta ! Retrobam Magalí, Nòstra-Dama de la Garda, lo pòrt vièlh, lo pastís, la saboneta e los actors Raimu, Orane Demazis, Pierre Fresnay. Manca res ! Avèm totes los (los bons ?) ingredients per una galejada gostosa ! De far descriure dins lo detalh, tot en joslinhant los estereotips...

Albert Dubout es un dessinator umorista nascut a Marselha (1905-1976), autor de composicions burlèscas.

Racouchot, p. 84

De far descriure la caricatura.

Que se passa ? Una scèna de guèrra òrra, amb d'ostal desbausonats al reire plan, de mòrts e de nafrats pel sòl, de balas que siblan, regisclan, de mond que fugisson, un chaple... e acantonat darrièr un ròc, un soldat que telefona... per aver la resulta de l'OM, un autre aclapat pel sòl, mitat mòrt que ditz *Jòia !*

Interrogar sus l'interpretacion : *que vòl dire aquesta caricatura ?*

Lo professor pòt endralhar una discussion sus las informacions televisadas. *Quin tractament dels eveniments ? Quina plaça pels espòrts, una copa del mond de fotbòl, per exemple, dins lo jornal televisat ? dins la premsa ?*

Rugby, p. 85

La descripcion de l'aquarèla serà l'escasença de tornar utilizar lo lexic del dialòg e de descobrir lo tèxt viu e autentic del cèrcle occitan de l'IEO-Aude La partida de rugbi, La partida, *XIII coma rugbi*, IEO. Aude, 2000.

6. Documents complementaris

• Lo tambornet

De consultar :

Membrança d'una vida ordinària, La ròsa e las espinhas, Max ROUQUETTE, Atlantica-Institut occitan, 2000.

Le livre du tambourin, Max ROUQUETTE, CRDP de Montpelhièr, 1986.

Le jeu de balle au tambourin, fotografias de M. CAMBEROQUE, Bibliothèque 42, Gignac, 1998.

• Las ajustas

De veire

Al musèu *Paul-Valéry* de Seta, F. DESNOYER (1894-1972), *les joutes*, una tapissariá dels *Gobelins*.

D'escotar

Airs des joutes, Les grinces charmants, workshop de haut-bois populaires, Rivatges, Nîmes, 2003.

Lengadocian

1 La cançon de las ajustas de Seta

Maridats, tenètz vos ben
Aicí i a la joinessa qu'arriba
Ambé son cap de jovent
Nas en l'èr e lo jarret que tiba.
Pavilhons, ajustaires,
e puòdi los tamborinaires
Sens oblidar l'autbòi
Que nos bufarà tot uòi

Tre qu'es donat lo senhau,
Bufa autbòi ! la barca es en rota,
Puòdi tres saluts coma cau,
E chasca ajustaire s'arc-bota
Quante bèu còp de lança !
La tinteina ne balança,
i a un pavés de crebat,
Mai digús es pas tombat.

Las ajustas de Sant-Loís
Es quicòm que jamai nos lassa,
e tot Seta se rejoís,
los estrangiers venon en massa.
Tant qu'aurem lo Bordigo,
Agetz pas peur que finigan
Aquel jòc se farà
Tant que Seta durarà.

Sus la tinteina, maridats,
Quau es aquel que se i azarta ?
Seretz totes desquilhats
Coma de capochins de carta.
Ne tombaretz a l'aiga
Aplatits coma una palaiga,
E colaretz au fons
Coma una bala de plomb.

La joinessòta das blus
Que risián dau pavillon roge
Aviá pariat dètz escuts
Que ne tombarián au mens dotze.
Iè l'an jogada grisa,
i an fach banhar la camisa,
La lança, e lo pavés,
Lo gauchés n'a tombat tres.

Les mours de porc, Cançon de las ajustas,
extrach de l'album *Cants Setòris*, 1999. Cançon tradicionala.

- lo pavillon : bandièras de las colors de las barcas (roge / blanc ; blau / blanc).
- la tinteina : escala que se i tenon dessus los ajustaires per combatre.
- un capochin de carta : *capucins de carte* ; jòc d'enfants (tròces de carton plegats en dos, meses l'un còsta l'autre. La casuda d'un entraïna los autres).
- la palaiga es un peis : *une petite sole*.
- un pavés : la targa e la lança constituïsson las armas de l'ajustaire.
- lo Bordigo : gaire luènh de l'estanh de Thau, es lo barri dels pescaires de l'estanh que son tanben ajustaires.

• La tauromachia

2 Las empegas

Lengadocian

Ma memòria es fòrça selectiva... rica en detalls de dessenh, en imatges, en rapòrts de colors. Aquela memòria, es subretot ma cultura d'enfança, del temps de la guèrra e aprèp. Per exemple las empegas. Èran d'emprentas fachas pels jovents sus las parets amb de surge e de suja. Èran los conscrits de l'an que corriasián pel vilatge amb de musica, al moment de la vòta. Logavan una orquèstra per tota la fèsta e ofrissián de corsas de buòus. Amb un estampon, marcavan las parets dels ostals (crotz de Lengadòc, trident, estela...) de las gents qu'avián demandat aubada. Los musicaires jogavan un aire (la Copa Santo, l'Internacionala) causit per la persona que lor donava, puèi, lo bilhet. Lo signe d'aubada indicava la faciada dels qu'avián donat d'argent.

D'après Claude VIALLAT, in Jean-Charles LEBAHAR, *Claude VIALLAT, Une issue à travers le mur*, Au même titre éditions, Paris, 1999

una empega : *une empreinte au pochoir* • de surge e de suja : *du suint et de la suie* • la vòta : *la fête votive*

De veire

Los tablèus de Léo Léléé (1872-1947), Promenade dans l'automne flamboyant des Alyscamps ; Cocarde à Fontvieille ; Aquarelle pour les filles du Rhône ; La coiffe (de l'Arlatenca, de segur).

D'escotar

L'operà de Georges Bizet, *L'Arlésienne*.

Los suportaires esportius

Seguida del tèxt de D. Herrero per d'escolans d'un nivèl mai avançat o per donar en exercici de compreson après l'estudi del tèxt de la pagina 84.

■ Quand la tribuna farandòla

Quand la tribuna farandòla, lo terrenh espinleta. Los jugaires son fòrts nonmàs dins la jòia.

Un suportaire qu'a lo deser d'èsser utile per son equipa, deu saubre acompanhar, butir l'energia dau jugaire per la musica, per lo chant. Los clapadís e los còrs son de drògas fenomenalas per los jugaires, milanta còps mai eficaces que n'impòrta quala chimia dopanta.

Quand, prep d'un estadi, auves las fanfaras, las bandas, las clicas, los chants e los recorsons, planta-te e chaba d'entrar. La festa vai èsser brava. Mas si de defòra auves los crits, los estufiadís, los esbadaureladís, fugís ! Vai-t'en dins la campanha coma ton chen, o pren ton enfant sus tas espatlas

e marcha. Explica-li tendrament que l'òme, quand juga contra d'autres òmes ren de mai normau que volgués (veuille) ganhar. Que ben ganhar, quò es brave. Que los jugadors mai grands quò es pas forçat que siajan los vencedors mai grands. Que, de tot biais, òm pòt pas èsser grand en èsser v-òrre.

D'aprep Daniel HERRERO, *Passion ovale*, s.l., Édition du Rocher, 1990
espinletar : petilhar, espetar • los còrs : les chœurs

Questions :

Explicar la primièra frasa, en utilizar çò vist dins *Mai vau la jòia* de la pagina 84

Rampelar las qualitats d'un bon suportaire.

A quin problèma de l'espòrt fa allusion D. Herrero e quinas solucions prepausa ?

Perqué aquela recomandacion *pren ton enfant sus tas espatlas e marcha* ?

Lo mai important per l'autor es pas la victòria mas la bona performança esportiva. *Que ne'n pensatz ? Donatz qualques exemples.*

Provençau

2 Una corrida a Nimes

Lo sang sus lo cotet dau buòu a gròs degots ritmats giscla. Perqué cridan tant ? Perqué lo papet insolenta lo picador que sòrt ? « Borrèu ! »... Mas lo ritme pren de còcha. Lèu li bandarilhas. Es un triomfe. Lèu lo maestro. Lèu la faena... Lo buòu passa, se revira e torna, frega l'òme a cada còp. E subran, venon de sonar la mòrt... La frucha dis Arenas se tibra de silenci. L'espasa lusís, lo buòu se i paufica. Es mòrt ara ! Aquesta cridadissa vòu dire qu'es mòrt. Non, que se recuola d'aise amb lo fèr dins lo còs. Mon grand m'explica : « L'estocada es mai que bona. Pasmens tombarà pas d'aquesta. Ne fau una altra ». S'es enganat. Doçament, la bèstia se pausa sus si genhols, la bavarilha sagnosa tenchura la sabla. E lo clapàs de muscles trestomba ajaçat. Lèu l'òme vestit de pampalhetas dagueja darrièr lo crane. A cada còp de ponhau li cambas s'estiran mai, li batas remontan dau sòu. Ne pòde plus... fugisse. E dins lo tunèu escur, sota lis Arenas, me seguís una ortalissa triomfala, coma me seguiria una bèstia.

Robèrt LAFONT, *Li Camins de la Saba*, IEO, 1965

lo cotet : *la nuque* • prene còcha : *s'accélérer* • fregar : *frôler*
leis arenas : l'autor compara l'anfiteatre claufit de mond a una milgrana esclatada • se tibrar / se tibar : *se raidir* • se pauficar : la bèstia se geta sus l'espasa que li dintra dins lo còs • d'aise : lentament • l'estocada : es l'accion de tuar amb l'espasa • tenchurar : *teindre* • lo clapàs : *un tas de pierres* • ajaçat : *être couché* ; se jaire : *se coucher* • dagueja : *daguer / piquer / aiguillonner* • li batas : las sabatas : *les sabots*
• una ortalissa : *une acclamation*